

АНКА ИРМАНОВА

***Народната памет
разказва***

*/обичаи, празници,
традиции в Ценово/*

2007 год.

Обичаи празнични ритуали и обреди в бита на нашите деди

Седянка

След привършване на полската работа, в края на есента и през зимата на село момите правеха седенки, на които предат, бродират поли и сакове за ризи върху домашно тъкано бяло платно чепкат вълна, пресукват прежда и др.

Момите от една махала другаруваха по между си и на ред организираха седенки в домовете си. Как протичаше седянката:

В определена вечер дружките се събират на седянка в даден дом. От рано вечерта по кладенците те успяват да съобщят и на някой ергени за организираната седянка. При вечер прииждат с работа за седянкята, която се провежда в най-голямата соба на къщата, застлана с нови рогозки, а по край стените наредени вълнени тъкани /късани/ шарени възглавници напълнени със слама. Стаята е затоплена от джамала, който е опален от рано и зареден със сух говежди тор да поддържа топлината до късно през нощта. Момите

насядат върху възглавниците и работят на светлината на газената лампа, закачена на дълга тел спусната от забит гвоздей на гредата на тавана. За тази вечер момата-домакиня е изтрила шишето на лампата за да бъде по светло в стаята.

Момите се закачат, смеят и пеят специални седенкарски песни. Не след дълго прииждат ергените. За да се бранят от селските кучета те носят дълги дебели сопи. Модерно беше ергенът да носи бастун. При влизането в собата те застават до вратата и чакат покана от избраницата си. Някой от тях са по куражлии и без покана се насочват и сядат до момата заради която са дошли на седянката. Тя му подава трикрако столче или възглавницата за да седни до нея. Започват закачки, шеги – момата преди на хурка, момъкът нарочно ще и скъса жицата, тя ще го удари нежно с вретеното и всичко това в знак на зараждаща се обич, любов и симпатия. На седянката винаги присъства булята или майката на момичето в чийто дом се прави седянката. Тя пази. Ако се прекали със закачките от някои по агресивни момчета, тя се намесва със забележка или пък се премества и сядва по-близко до тях. Едни ергени прииждат, някои след малък престой

си заминават. Не са редки случаите, когато на излизани ергените се сбиват с бастуните заради някоя мома.

Седянката продължава до късно през нощта. Момите остават да пренощуват в дома на момата домакиня. Преди лягане им се предлага вечеря /боб, леща, булгур парен и др. селски гозби/. По време на седянката майката или булята предлагат пуканки, сушенки, орехи и др. за разсънване. Не рядко някоя мома се пристава за любимото момче, като двамата прикрито се разбират за намеренията си и незабелязано изчезват от седянката. През зимата през деня и възрастните жени се събираха на седенки по махленски ту в една, ту в друга къща.

Весело минаваха седенките, те бяха повод за срещи и обяснения в взаимна обич и любов между младите.

**Какви песни са се пели на
седенките:**

Седянката се кладеше

Седенките се кладяха
мама не ме пушташе 2

мама не ме пускаше
на седянка да ида 2
тя на мене думаше
слагай да вечеряме 2
слагай да вечеряме,
постилай да лягаме 2
сложих навечеряхме се,
постлах и си легнахме 2
мама и тате заспаха
мен ме сън не хващаше 2
станах и облякох се
на седянка отидох 2
всяко либе до либе,
моето либе на страна 2
момите го каниха
ела момко ти при нас 2
не ща, неща да дойда
ще се сърди Ленчето 2

Димитър товари гимия

Димитър твари гимия гимия
с вино и с ракия
Гимия плува по море, по море
По бяло море, по черно
С меден си кавал свиреше, свиреше
Кавал му свири говори.

Чакай ме либе Марийке, Марийке
армаган ще ти донеса.
На тънко кръстче коланче коланче,
на бяла гушка герданче.

Гледай ме гледай

Гледай ме гледай либе
Гледай ме гледай ах първо либе
нагледай ми се
днеска съм тука либе днеска съм тука
днеска съм тука ах първо либе утре ме няма
Запас ще ида либе, запас ще ида
запас ще ида ах първо либе
в Свилена града
в Свилена града ах първо либе
дервиш могила.
От там ша гледам либе, от там ша гледам
от там ша гледам ах първо либе
Одрина града
Одрина града ах първо либе
Султан джамия.

Наш`ти седенки

Наш`ти седенки най-горни
най-гони най-разговорни

двеста ги моми кладяха
триста ги момци красяха.
До всяка момо и ерген
да наша Радка двамина
двамина вакли овчеря.

Залюляла Янка

Залюляла Янка булено си дете
хем го е люляла, хем го люто клела
нани ми нани булено ми детенце
днес да те люлея утре да те жалея.
Че не мога от тебе на хоро да ида
на хоро да ида с любе да се видя.
От де я зачула Янчината буля
тя на Янка дума
Кълни мълно кълни
кълни мълно кълни двама да кълнем
на сърце да носиш, на ръце да не държиш.

Наклала Ненка седенка

Наклала Ненка седянка -2
наклала е Ненка седянка леле
седянка още предянка.
Всичките моми там бяха -2
всичките моми там бяха леле

и всички моми предяха.
Сал една мома седеше -2
сал една мома седеше леле
седеше и не предеше -2
цяла седянка красеше.

Чула съм либе

Чула съм либе разбрала -2
че майка ти ме нещяла -2
че неznam бито да тъка -2
че неznam тънко да преда -2
Аз ще ти либе престана -2
по бяла блузка хасяна -2
по тънка рокля басмяна.
Майка ти каил не става -2
ний двама да се вземеме
майка ти хаир да не види -2
дето ни двама раздели
ний двама ще се разделим -2
когато Дунава пресъхне -2
на равно поле да стане
орачи да го разорат -2
лозари да го засадят
лозето грозде да даде -2
гроздето вино да стане
да прием да се напием -2

тогава ще се забравим.

Барабанче бие

Барабнче бие
барабанче бие майчо бе
бие и говори 2

Кой с кого се любе
кой с кого се люби майчо бе
с него да се вземе 2

А пък аз горката,
а пък аз горката майчо бе
грозно либе любя 2

Краката му криви
краката му криви майчо бе
като мотовили 2

Очите му сини,
очите му сини майчо бе
кат бардашки сливи 2

Из село кат ходи
из село кат ходи майчо бе
кучета го лаят

кучета го лаят майчо бе
на мечка го правят.

Я изгрей месичко

Я изгрей, изгрей месечко
в тая гора зелена.
В гората има манастир
в манастира килия
в килията Илия.

Илия Еленка думаше
Еленке либе Еленке,
защо си жълта блюдава
като блюдава ябълка

Да не си болна лежала
или си болен гледала.
Еленка дума Илия
нито сам болна лежала,
нито съм болен гледала.

Мен ми е царя поръчал
за него платно ада изтъка.
Основата му от сребро
вътъка му е от злато.

Вятър кат духне каса го
слънце кат пекне топи го
затуй съм жълта блюдава
като блюдава ябълка.

Два орла се бият

Два орла се бият
горе, горе в синьото небе
те като се бият 2
кървави реки текат 2

Първа река тече
край Маджар балкана
втора ека тече 2
през росно ливаде. 2

Край реката върви
Гюро добър юнак
на дясно му рамо 2
пиле Соколина. 2

Соколина пищи
от глад тя умира
Гюро добър юнак
бели пети реже 2
Соколина храни.

Залюби Гендо

Залюби Гендо Марийка
Марийка мома хубава
любил я Гендо, лъгал я
цели ми дор три години

Дошло е време за сватба
Гендова стара майчица
тя се на Гендо думаше
не вземай Гендо Марийка

Че тя ни е синко комшийка
кога е нещо погълчим
майка й всичко ще чува
и ще ни синко одумва

Я вземи Гендо Петранка
и тя е мома хубава
и тя е Гендо работна
работна синко, имотна.

Гендо майка си продума
не ща я майко Петранка
Марийка аз ще си взема,
че тя ми лежи на сърце.

Петранкината свекърва

Петранкината свекърва
тя на Петранка думаше
я ставяй булка Петранке
стига си мари лежала
чуждите булки станали
пък ти Петранке още спиш.

Чуждите булки станали
говеда в черда изкарали
студена вода донесли
широки двори помели
пък ти Петранке още спиш
още не си се наспала.

Петранка дума продума
стига си мале гълчала
снощи съм на годеж ходила
наред мъжете гледала
чуждите мъже хубави
сал моя Георги най-грозен.

Чуждите мъже хубави
сал моя Георги най-грозен
аз ще го мале напусна

за други ще си омъжа
за други ще се задомя.

Мълчи Петранке не думай
я чувай аз да ти река
недей му гледа хубостта,
а най му гледай имота
хубостта е булка до време
имот се трудно печели.

Ах славей пее

Ах славей пее 2
и си тихом говори
тоз който е ерген 2
цяла нощ да гуляе
ах, че го чака, дали не го чака
празна соба с гол креват

Ах славей пее 2
и си тихом говори
таз която е мома 2
рано да се завръща
ах, че я чака, да ли не я чака
дари не изкарано.

Ах славей пее 2

и си тихом говори
тоз който е сгоден 2
рано да се завръща
ах, че го чака, дали не го чака
годеничка на портичка.

Ах славей пее 2
и си тихом говори
тоз който е женен 2
рано да се завръща
ах, че го чака, дали не го чака
жена с дребни дечица.

От долу идат

От долу идат черни татари
черни татари, люти черкези.
Два коня водят , три робини карат
Първата беше мома Калина
втората беше мома Малина
третата беше снаха им Гена
Калина плаче за първо либе
Малина плаче за стара майка
снаха им Гена тихо говори
мълчи Калино и ти Малино
нека да плаче снаха ви Гена,
че е оставила мъжко си детенце

на два ми друма, на два боруна
дъждец покапне окъпва ще го
ветреца подухне полюлей ще го
до ще кошута подой ще го.

Тлъка

Тлаката е вид седянка, която се провежда за да се помогне в извършването на някои видове работа в даден момент. Поканените на тлака не носят собствена работа, както при седянката, а отиват и помагат при влачене, предене или чепкане на вълна, при бродиране на ризи за сватби, плетене на дантели, съшиване на хастарчета на възглавнички и др. На тлъката присъстват не само моми, но и техните майки, були, дори и бабите им. Всяка от тях помага с каквото може.

През есента се помагаше при белезването на царевица, сладките метли, чукаването на слънчоглед и др. През частното земевладение царевица се кършеше и трупаеше на камара в дворовете. Слънчогледовите пити се изрязваха с ножове и също се трупаха в двора, а чрез организираните белянки, чуканки, хората взаимно се помагаша за по-бързото

привършване на тези дейности. На бележките, чуканките освен моми идваха и ергени, така че и те бяха място и повод за весели заедвки между младите. При тези събирания момите също пееха индивидуално или групово, така че кръшните им гласове до късни нощи огласяха селото.

За поканените на тлъка, белянка или чуканка домакинята приготвя вечеря.

На курбан

На религиозните празници през есенно-зимния сезон: ***Петковден*** /27.10/, ***Димитров ден*** – 8.11/, ***Арахангеловден*** - /21.11/, Никулден - /19.12/ се правеха най-често курбаните. Почти всяко домакинство имаше наречен курбан на един от тези празници - за здравето на хората в къщата, за здравето на добитъка и въобще курбаните се наричаха само за здраве и берекет.

Курбан се наричаше на отделен член от семейството след преживяване на някаква травма, заболяване и други причини, като задължително всяка година на този определен ден се сготвя риба шаран с ориз и се поканват най-близките роднини. Няколко дни преди

празника, младата снаха със зълвата или пък, ако няма още булка момата заедно с своя най-добра другарка или детенце на братята или сестрите ѝ, пременени тръгват да канят близки роднини, приятели на семейството на курбан. Те посещават домовете им, целуват задължително ръка на всички по –възрастни и канят с думите: ***“Много здраве от мама и тате да дойдете у дома на курбан”***. В уречения ден около обяд прииждат гостите . За курбана се коли шиле, ако е пости се готви постно ядене и задължително сушен голям шаран опечен върху ориз. Всички присъстващи сядат на възглавници и трикраки столчета за мъжете около застлания на земята дълъг трапезник, изтъкан от кълчища на шарки /черно, червено, зелено рае/. На трапезника се зареждат вкусните селски гозби, в пръстени пъстри паници. За чорбата се слагат дървени лъжици, а другото ядене се взема с топене на зальци хляб с пръсти, тогава нямаше вилици във всеки дом. Върху коленете на насядалите гости от двете страни на трапезника се опъва дълъг презръчник, за да не се капят и да си бършат пръстите. Преди започване на обяда домакинята донася специално опечен за

случая кравай върху шарена кърпа, подава го на стопанина на къщата, който ставайки прав изрича благословия за здраве на всички в къщи, за здравето на добитъка, за здраве на присъстващите и за голям берекет. Разчупва кравая и подава по парченце на всеки от присъстващите, някой от жените запазват по трохичка от него за да го донесат на децата си в къщи за здраве.

На курбаните се поднася ракия в павурче и вино в шарени бъклици.

Най-добрите и изявени певици изпяват по някоя жална народна песен, която разнежва душата и просълзява очите.

Организирането и провеждани(ето на курбаните през есента и зимата е било повод и средство за разтоварване и почивка след усилените летни дни, повод за сладки приказки поддържане роднинството, взаимната почит и уважение между роднини, приятели, съседи и познати.

Годеш и сватби

Годеш е събитие в живота на младите, който предхожда сватбата. Когато влюбените млади решат да се оженят, момъкът съобщава

това на своите родители и ако те одобряват избора му относно момата изпращат сватове да я поискат от нейните родители. За сватове се определят възрастни роднини, мъж или жена, които посещават дома на момата и съобщават целта на посещението си на нейните родители. По някога това става в отсъствието на момчето. Ако нейните родители харесват момчето, което изпраща сватове за тяхната мома, ако е от добро семейство те дават съгласието си, ако ли не изтъкват причини: момата ни е малка, дар още няма, има по-голяма сестра ли брат и др. Момчето може да има сватове от страна на момче, което дори не познава лично. В много случаи родителите определяха кой ще е бъдещият им зет и на сила и по принуда сгодяват дъщеря си. Някога при избора на момата или момъкът се гледеше освен хубостта им да са работливи и преди всичко да е от добър, богат род, добър джинс. Ако се постигне съгласие между родителите се прави годеж. Сватовете уточняват деня на годежа в повечето случаи това ставаше вечер в дома на момата, обикновен неделя срещу понеделник, за да им върви на хубаво живота. Никога срещу вторник, защото според поверието вторника не е щастлив ден. В уречения ден

родителите на момата се подготвят с дарове за годежарите. От страна на момчето присъстват родителите, по-големи братя сестри, чичовци, лели и други по-възрастни роднини. На годежа се уговарят условията за сватбата, даровете и зестрата на момата. От бащата на момичето се искаше нива, овце, някакво добиче за зестра. Имало е случаи когато годежа се разваля поради това, че родителите на момата отказват исканата зестра. Независимо от това обаче, когато младите се обичат те сами се оправят в последствие. Момата престане на момчето, а щом вече тя е нощувала с него родителите и се принуждават да приемат условията. В случаите, когато момичето си има избраник, а родителите ѝ насила я сгодяват за друго момче, което тя не иска, във времето между годежа и сватбата, което обикновено е 2-3 седмици въпреки, че е охранявана от годеника тя намира начин да престане на момчето което обича, стига то да пожелае това. Такава булка дълго носи прозвището престануша. Тя не се венчава в черквата, а в килията, защото е спала вече с мъж и е грешно да влиза под венчило в църковния храм. След годежа, до сватбата сгодените млади се срещат по-често, но винаги в присъствието на нейни роднини или

родители. Годеника имаше право да я посещава у тях, да излизат на хоро, на сватби като през всичкото това време той ревниво е пази да не би да я открадне някой друг ерген който я харесва. Сватбите се правеха през зимата до заговезни, венчавките се извършваха винаги в неделя, много рядко в сряда и още по рядко в петък при специални неотложни случаи. Сватбата всъщност започваше по отрано. В срядата се правеха нашиванки /пълнят се и нашиват дюшеците и юрганите на момата/. Това се прави от десетина жени роднини на момчето и момичето. Отиването в дома на годеницата става някъде към десет часа преди обяд, като групата от нагиздени млади булки, лели, стринки се предвожда от гъдулар, който свири и пее докато жените нашиват. В най-голямата соба върху новите рогозки майката на годеницата разтила плата за дюшека, жените зареждат с ерина, подстриг или прана чепкана вълна и с големи игли-губерки с дебели конци, насядали върху или около дюшека започват да нашиват. С какво ще се пълнят дрехите и от кого, това се уточнява на годеща. Майката на годеницата хвърля сушенки, орехи, пуканки върху дюшека за да си похапват по време на работата жените.

След като се нашие дрехата някоя от жените се търкаля закачливо върху тях или пък търкулват малки деца момченца, момиченца с пожелания бъдещата булка да има много деца. След привършване на работата следва гощавка, веселба, песни и ръченица под звуците на гъдулката след което в следобедните часове жените се връщат в дома на момчето и от се разотиват по домовете. В съботния ден преди сватбата и в двата дома кипи трескава подготовка. В дома на булката се шета, подрежда, дружките от махалата пълнят възглавниците със слама и ги зашиват, понякога те са 50-60 на брой. В най-голямата соба се нарежда дара на булката за да се огледа от всички любопитни жени – съседки или роднини. По броя на “късаните” вълнени възглавници, по броя на женските и мъжките бродирани ризи, кърпи и пешкири, бохчи, ирами и черги се определяше дали булката има хубав или лош дар /чеиз/. Привечер в събота пред дома на булката се прави хоро. Музиката, която ще свири на сватбата, годеника негови братя сестри, братовчеди приятели отиват у булката, където се е събрала цялата махала и до късно се играе хоро. В дома на младоженеца също се извършва трескава подготовка подрежда се и

се зарежда с нови рогозки, възглавници, трапезници най-голямата соба или зимника за посрещане на сватбарите. Коли се овца готви се най-често чорба, яхния, ориз, парен булгур и задължително сладко точено. Вино се пиеше от бъклица, а ракия от павурче. С един два котела вино и около един литър ракия се правеха някогашните сватби. В неделя сутринта музиката води младоженеца на бръснарницата, след това се калесва кръстника – музиката, шафери младежи, моми побацима отиват до кръстника, носят му пита, кокошка, бъклица с вино и го калесват т.е. канят го да венчава. Пак под звуците на музиката същата група водена от побацима и помайчимата извършва “МЕНАТА” – отива се у булката занася се булчинския кадифен кожух, който се прави от свекъра и булчинския сандък – ракла, в който се зареждат даровете за сватбарите. Булката връща риза, пешкир, навуца за младоженеца. Някъде към обяд се отива за булката. С няколко каруци впрегнати накичени с пешкири, пискюли, изплетени опашки, сресани гриви, добре почистени коне начело с музиката сватбарите най-напред минават вземат кръстника и процесията се отправя към дома на булката. Шаферите играят отпред,

побащима и помайчимата нагиздени с гerdани от пуканки, сушенки, биберчета, сламена шапка окичена с пера размятат петел, също така наkичен и завит с шарена кърпа. След пристигането в дома на булката става размяната на петела с кокошка. Най-отпред на кон язди бързоконец /брат или братовчед на зетя/, който пръв пристига за да донесе веста, че сватбарите пристигат. Но вратника на булката е залостен с пръти, братя, братовчеди вардят, натискат и не пускат без откуп сватбарите. Имало е случаи когато голямото им упорство става причина младоженика да се разсърди и каруцата, в която са той и кръстника заела първа позиция пред портата, да се върне назад следвана и от другите сватбари. Тогава портата широко се отваря и те се връщат тържествуващи. Но на вратата на пруста също е завардено. Там подпират сестри, лели, стринки и също искат откуп за булката. С тях се оправят побашима, помайчимата и зетя. След като се отвори вратата кръстницата съпроводена от гъдулар заедно с няколко други жени влиза при булката за да я забули. На поднос тя носи булото, венеца, огледалото. Под звуците на тъжни мелодии, които разплакват булката и присъстващите кръстницата залага булото

върху главата на булката до три пъти, тя го сваля целува ръка на кръстницата и на третия път приема булото. Кръстницата я забулва, слага огледалото под мишницата ѝ. В него булката не трябва да се оглежда, за да не са “кукорести” децата ѝ. подава китка варакосан чемшир завързана на ялъчка с лутурки и бродерия и поведена от братята си булката извеждат навън, но настрани от младоженеца.

Започват товаренето на дара върху каруцата. Буля, леля или стринка на булката го подреждат, зашиват възглавниците една в друга, пристягат ги с въже за по сигурно. На всички сватбари на ръкава се връзват домашно кътани кърпи, на музикантите също. Музиката през това време свири хоро – шафери, комшии, сватбари играят.

При тръгване булката се прощава с родителите, братята, сестрите си, целува им ръка, получава дарове, плаче през цялото време от жалост, плачат и близките. Певици – една, две жени пеят прощална песен

“Стъпей, престъпей булчице млада,
както се разделя жито от слама
тъй се отделя чедо от мама”

На излизане кръстникът хваща булката под ръка, кръстницата след тях младоженеца, след тях се подреждат подкумът, роднини,

сватбари и под ръководството на побацима музиката засвирва специална мелодия. Шаферите играят, каруцарите пришпорват конете, като каруцата с даровете се движи след булката, до черквата, където ще се извърши венчавката и са се събрали много хора от селото. Докато трае венчавката музиката свири хоро пред църквата. Каруцата с дара на булката престожава десетина минути за да бъде огледан от присъстващите след което заминава пред дома на младоженеца. След венчавката процесията се отправя към вече новия дом на булката. Той чак сега е получил право да се приближи до невестата си, води я под ръка, двамата са свързани с бяла, озова или небесносиня копринена панделка завързана върху венчалните им свещи. По пътя на по трудно достъпни места кръстника засяда и се налага младоженеца и побацима да пълзят, да го черпят, да му се кланят и да го молят да продължи процесията създава се понякога смешна ситуация, която повдига градус на настроението. Когато пристигнат пред портата ги посреща свекървата с чаша вино, червени захарни петлета и червено мушкато. Запоява ги, закичва ги с пожелания за здраве, дълъг и сладък семеен живот. Булката заедно със

зълвата се качва на колата с даровете и започва дарението. През това време музиката свири жална мелодия. Най-напред даряват дядото, свекъра, свекървата и след тях близките къщни хора. Кръстника и останалите сватбари се даряват на трапезата, преди започване на даряването булката заедно с зълвата прави поклони да три пъти и целува ръка, след това полага върху раменете даровете. музиката засвирва ръченица и получилия дар отиграва за няколко минути. Най-весело става когато булката дарява побашима, тъй като в неговата възглавница е сложен огромен тежък камък, който булката с много усилия успява да положи дара върху раменете му. Комична е ситуацията когато побашима със тежкия товар трябва да играе ръченица. На трапезата е шумно и весело. Младоженците седат един до друг, близо до кръстника и родителите си. разменят си нетърпеливи, срамежливи, влюбени погледи и чакат момента на усамотяването /първата им брачна нощ/. Настъпва и този момент. Побашима и помайчимата дават първи напътствия на младоженците. Сватбарите се веселят и чакат блага ракия, когато побашима и помайчима занесат радостната вест посред нощ, музиката засвирва специална мелодия.

Тъпанът думка силно да се чуе в цялото село, че булката се е почела. Тогава се отива у майката с музиката за да се занесе сватбената риза, която майки й ще запази и изпере чак до Гергьовден и ще полее с водата червения трендафил за здраве.

Ако се случи така, че булката не се е почела настъпва голяма паника в семейството. Не рядко в такива случай булката посреднощ я връщат у тях и за да се потули срама, бащата дава допълнителна зестра – нива, лозе и всичко каквото поискат младоженецът и родителите му. В миналото на девствеността, невинността на булката се държеше много. Музиката отказва да свири на блага ракия, докато главният музикант с очите си не види сватбената риза на булката. Ако се наложи се прави някаква маскировка, за да не се плаща допълнително на музиката. Сватбата продължава и в понеделник. Тогава се ходи на чорба у кръстника, който посреща младоженците с музиката и още куп сватбари. Кръстницата отбулва булката. Отбулването става под плодно дръвче, върху синията е сложена пита, в ситото жито, царевича, орехи за берекет и пръстена паница с вино. С точилката кръстницата издига булото и го премята на клонките на дръвчето до три пъти.

На третия път булото е издигнато високо и тя не може да си го върне. Младоженеца взима паничката с виното отпива глътка и със силен замах удря паницата, така че да се разчупи на много парчета за да имат много деца. Ако не успее да се счупи паницата, младото семейство заживява с предубеждението, че няма да имат деца. Във вторник се ходи на чорба у побашима. Цял месец след сватбата булката заедно със зетя ходят у кръстника и у побашима да мият крака, а в къщи мият краката на дядото и свекъра.

Годежите и сватбите на село, както в миналото, така и днес са били и ще си останат едни от най-вълнуващите и най-веселите моменти в живота на влюбените млади, защото всъщност от тук започва раждането на живота.

Обреди свързани с новородено **дете в семейството**

В миналото всяко семейство имаше не по малко от три деца. В повечето случаи три, четири – до шест, а в някои семейства и повече. Раждането на момчета /синове/ се посрещаше с голяма радост, тъй като на тях се

разчиташе, като работна ръка в земеделската работа и продължаване на рода. Раждането на момиче, /така наречената чужда челяд/ се приемаше, като допълнителна грижа на родителите, тъй като трябва да се прави дар /чеиз/. Да се дава зестра /част от имота – нива, добиче/ при сватбата. На училище и по високо образование родителите се стараеха да дадат на синовете, а дъщерите спираха от училище след като завършеха трети или четвърти клас /отделения/. За тях е достатъчно да получат елементарна грамотност, за да могат да се подписват и да разбират на пари. Момичетата спрени от училище помагат на майките си при направата на чеиза /тъкане, предене, бродирание на ризи и др./.

Раждаха се много деца, но и много от тях умираха още в ранна детска възраст, поради недостатъчните грижи при отглеждането, недостатъчната медицинска помощ и профилактика и лоши условия на живот. Раждането на децата ставаше при домашни условия, не рядко и на нивата, тъй като бременната млада жена работеше до последния час. В къщи меси хляб, тъче, пере, носи вода от далечните герани, а на нивата копае, жъне, снопи вдига и всичко останало. Ако раждането настъпи в къщи вика се някоя

стара жена /така наречената баба, а такива бяха две три в селото/, която да “бабува” т.е да окаже помощ на родилката. Ако това се случи на нивата родилката се приютява при каруцата, под синора, зад кръстците снопи за да ражда скрита от погледите на другите работници. Пъпната връв на новороденото отрязват със сърпа, завиват го в каквото намерят – престилката или забрадката на майката и я връщат с каруцата в селото. Тук превързват по добре пъпната връв, защото на нивата от немай къде, това са направили с лико или вълнен конец измъкнат от прицилото на престилката на майката. Окъпват бебето и го повиват. За пелини се използвали парчета от стари, износени женски и мъжки ризи. На следващия ден се прави пита за понуждане на бебето за да се ожени като стане голямо. Майката родилка или свекървата опичат содена пита и една малка питка наречена на бебето, сготвят някакво ястие и поканват майката на родилката, някоя и друга роднини и комшийки, които също носят пити. На трапезата върху малката питка на бебето се слага глава лук разцепена на четири и поръсена с шарена сол. На всички присъстващи се дава по парченце от питката,

а на родилката и главата лук, която трябва тя да изяде за да има кърма.

До 40-тия ден родилката спи отделно от мъжа си защото е лууса. Тя не ходи из село не замръква вечер извън къщи, на бебето пелените не се оставят след залез слънце на двора, то не се изнася от къщи, не се оставя самичко – всичко това за да не го убият луусите. На четиридесетия ден след раждането майката си чете молитва. Бебето за пръв път се облича. Премениена с бебето и свекървата отиват на черква. След литургията свещеника чете специална молитва на майката с бебето. От черквата тя утива у майкини си там са приготвили обяд, гощават се и след този ден майката родилка е освободена от страха за действието на луусите.

Кръщаването на бебето обикновено става една или две седмици след раждането в неделен ден или на някои близък по голям празник. Кръстницата заедно със свекървата отиват на църква за да кръстят бебето, а майката готви, шета за посрещането на поканените роднини и комшии на кръщение. На двора, ако времето е топло или в най голямата соба се слага трапезника и както на курбан се посрещат гостите, това са само

жени. Опъната е дълга връв на която идващите на кръщение премятат донесените дарове за бебето – гащички, утички, шапка от кадифе или друг по хубав плат украсена с корделки, домашно платно за две ръкавчета или за цяла бебешка ризка, плетени вълнени чорапки, терлички и други скромни подаръци. Носят пита или паница брашно, ако са нямали възможност да я опекаат. След връщане от черквата кръстницата слага бебето на оралото за да стане добър орач, а по късно ги слагаха на някои вестник или книга за да се учи добре в училище и стане учен човек. На всички присъстващи на кръщението майката на бебето премята през рамото на всеки по една домашно тъкана с шарки кърпа за ръце, а на свекървата риза. На кръстницата се даваше риза, възглавница, кърпа, защото и тя донася по голям дар на бебето. На опънатото въже за дарове се оставяше специално място за даровете на кръстницата които се коментираха и оглеждаха от всички присъстващи. След кръщението на другия ден сутринта свекървата окъпва бебето а майката изнася водата с коритото и я излива на такова място където не се гази – обикновено под трендафила или някое дръвче. Кръстникът поддържа роднински връзки със кръщелника

си, който всяка година по късно на заговезни и великден кръщелника носи кокошка и козунак на кръстника. Момчетата поддържат кръстничеството до женитбата си на която кръстника трябва да венчава. В много семейства някога кръстничеството се е поддържало няколко поколения наред.

Зимни празници

Игнажден

Срещу този ден се готви постно, тъй като се пости за коледа. Задължително се вари боб, ошав, вие се сърма с раки за да има пиленца през годината, всичко което се правеше на Игнажден бе свързано с пожелание за здравето на птиците отглеждани в домакинството.

Вечерта срещу Игнажден на синията се зареждат всички приготвени постни гозби, специално опечен кравай, а в сито под синията се слага ечемик, царевица, жито, орехи запалва се свещ върху кравая и се прикадява от стопанката с тамян върху лемежа на ралото. На вечерята всеки получава

парче от кравая и по пет ореха които трябва да запази до Васильовден – нова година. На този ден всеки чупи орехите си и по това дали всички са здрави гадае за здравето си през годината си. След вечерята софрата не се раздига. Зад вратата в собата стопанката е сложила крина със слама и едно яйце символизиращи полага на кокошката. Който от членовете на семейството излиза през нощта навън трябва да донесе я клечица, я сламка, да ги постави на полага, да приклепне над крината и да клока /кло, кло, кло/ и тогава да си легне това трябва да се прави за да има много квачки и да се излюпят много пиленца. На Игнажден през деня не се излиза на улицата, нито се ходи у комшиите за да не се губят през годината пилетата. Ако се наложи излизане непременно на връщане в двора трябва да се донесе нещо. Ако се ходи у съседите стопанката зорко бди да не си изнесе дори сламчица от двора, а приема с охота посещението, тъй като през годината у нея ще идват и ще и върви на пилета и кокошки. Сутринта на Игнажден преди да бъдат пуснати кокошките за храна стопанката загражда с въже в кръг мястото където ще разхвърли ечемикът, царевицата, орехите, които са пренощували под софрата в ситото.

Децата бързат и събират разхвърлените орехи, които символизират яйцата снесени от кокошките през годината, а кръга с въжето полага на квачките.

Бъдни вечер

Това е вечерта срещу коледа – Рождество Христово. Бъдни вечер е един от многобройните християнски празници, свързан с радостни трепети и вълнения, пожелания и предсказания за бъдещето на дома и многобройната челяд на някогашните български семейства. Подготовката за бъдни вечер започва няколко дни преди това. Извършва се почистване на собата изтупват се рогозки, шарените вълнени възглавници, замазва се пода, а понякога въпреки студеното зимно време се варосват и стените за да замирише на хубаво, на чисто. От рано през деня започва подготовката за трапезата. Въпреки, че се пости за коледа тя е отрупана с разни постни гозби – боб, сърми, ошав винаги ястията трябва да са нечетен брой. Невестата от рано е забъркала хляб, за да може до вечерта да втаса и да се опече в пещта. Прави се голям обреден хляб – кравай. Пекат се и

малки кравайчета – гевречета за коледарите, които ще дойдат през нощта да честитят коледа и да пожелаят всичко добро и берекет на този дом през годината.

В подготовката за бъдни вечер са заети не само жените, а и мъжете, дори и децата. Мъжете подготвят чибури, качета и други съдове, наточват ножовете, защото през деня на коледа предстои клане на прасето. Те подготвят и голям пън /чукан/ който ще гори в огнището на бъдни вечер цялата нощ. Огънят в огнището се поддържа до сутринта за да има здраве, светлина, мир, любов, щастие и разбирателство в семейството. На децата се възлага задача да хванат вечерта по тъмно по едно врабче за всеки член от семейството, с които ще се отговее на коледа сутринта след като се върнат от черква. Врабчетата се колят, почистват пекат – чудесна вкусна закуска след дългите пости.

Подготовката е превършена. Нъстъпва вечерта. Всички са в къщи. Бъдника в огнището е запален от най-възрастния член на семейството. Снахите слагат голямата синия в средата на собата, нареждат около нея трикраки столчета за мъжете и възглавници за сядане на жените. На синията се зареждат всички гозби, в средата е кравая с запалена

свещ. Преди да насядат свекъра чете молитва “Отче наш”, всички се кръстят, свекървата с кадилница или парче керемида, в която се слагат няколко живи въгленчета и тамян прекадява ястията с пожелания бог да помага, да са живи и здрави всички и хората, и добитъка на нивата да се роди голям берекет. След това първо свекъра, след него свекървата и така подред по старшинство застават за кратко пред иконостаса, където от рано е запалено кандилото, кръсти се целува иконата и тогава сяда на софрата. Свекървата слага в ситото жито, ечемик, царевица, орехи, сушенки и ги слага под синията докато вечерят и след това го прибират до нова година. След като всички са се настанили за вечеря свекъра взема кравая и отчупва на всекиго по парче за здраве. Когато семейството е многолюдно и немогат всички да се съберат около синията на малките деца се слага отделно на малка софричка или пък цялото семейство се нарежда на трапеза вместо на софра. На бъдни вечер във всеки дом е весело и шумно. Редят се сладки приказки, кроят се планове за бъдещето. Към полунощ черковната камбана призовава всички за участия в литургия по случай празника. След полунощ тръгват и коледарите

из село с песни за да честитят коледа и да поднесат своите пожелания за здраве, берекет и благополучие на всеки дом. стопаните им се отблагодаряват със сахан брашно, кринче жито, вино, и други продукти и на гегите им стопанката на къщата нанизва кравайчета. На разсъмване из село тръгват и момченца на групи викат из улиците “миу дай ми бале кравайче” влизайки в дворовете те получават кравайчета, които събират в шарени торбички преметнати през рамо. На коледа сутринта снахите се заемат с врабчетата колят, скубят, чистят, пекат за да отговорят всички. След закуската софрата, която от вечерта е оставена не разтребена се прибира. През деня се събират няколко мъже колачи и се коли прасето. Суетнята е голяма готви се обяд свинско и се гощават помагачите.

Коледуване

Срещу Рождество Христово – Коледа се коледуваше. След шест седмичен пост се отговява като на връх коледа се коли прасе, яде се месо и други блажни ястия. В коледуването участват десетина млади, а понякога в групата коледари се включваха и

по-възрастни мъже. Всички са облечени с топли дрехи, наметнати с ямурлуци /вълнено сиво-бяло наметяло с качулка от домашно тъкан плат/, с дълги сопи за да се бранят от кучетата, с островърхи кожени калпаци на главите, с гега в ръка коледарите обхождат всеки дом в селото през цялата нощ. Честитят празника, пеят песни с пожелания за здраве и берекет, а стопаните ги даряват с паница брашно “парцал” прясно свинско месо, като един от коледарите носи дисаги /двукатна вълнена торба праметната през рамо/ за даровете. На рано срещу коледа се ходеше на черква и след като се върнат жените пекат врабченца за отговяване, прясно свинско месо, готвят блажни гозби, пекат краваи правят всичко за да е трапезата богата в този ден. всички с трепет очакват богатата трапеза за да се нахранят доволно след шестседмичния пост и след като тази сутрин на черквата са взели причастие.

На трапезата се чете молитва, разчупва се кравая и всички членове на семейството се чувстват доволни и щастливи. Коледните празници са в три последователни дни /7,8,9, януари/.

Коледарите събрали много месо,
брашно, краваи се събират в дома на един от
групата, ядат пият и се веселят целия ден.

какви песни се пееха от **коледарите:**

Стани Нине

Стани Нине господине
добри сме ти гости дошли
добри гости коледали – 2
добро да ти пожелаем – 2
таз година, догодина
много здраве тук да има – 2
Да се пълни хамбарите
да са пълни кошарите
да се радват, да са здрави стопаните.

Похвали се малка мома

Похвали се малка мома коладе ле
на чешмата пред момите коладе ле.
Че имала девет ризи коладе ле
девет ризи копринени коладе ле.
Че я питат нейни дружки коладе ле

де ги взела девет ризи коладе ле.
Отговаря малка мома кщоладе ле
бавила съм Христа бога коладе ле
дарила ме божа майка коладе ле.

Кравай скача

Стани Нине господине
добри сме ти гости дошли
добри гости коледари – 2
Коладе ладе – 2
ой коледо мой коледо
родило се боже чедо – 2
Коладе ладе – 2
кравай скача на полица
ври в котлето кървавица – 2
Коладе ладе – 2
запей бабо като лани
по-весело да ни стане – 2
Коладе ладе – 2

Замъчи се божа майка

Замъчи се божа майка коладе ле
от Игнажден до коледа коладе ле
да си роди боже чедо коладе ле
боже чедо Христа бога коладе ле.

Васильовден – 14 януари – НОВА **ГОДИНА СУРВАКИ**

На 14 януари Васильовден се сурвакаше. В миналото сурвакаха само момченца. Още в първите часове след полунощ по няколко деца за да се бранят от селските кучета с дрянова пръчица обикаляха селото от къща в къща, сурвакаха за здраве през новата година. Сурвакарите с дряновата пръчица и наричания сурвакат всеки член на семейството, добитъка, овцете и получаваха по някоя пара, кравайче, мастакулка приготвена за целта от домакинята, бучка захар, орехи и др. По късно започнаха да сурвакат и момиченца през деня с украсени с хартийки, пуканки, герданчета от сушенки сурвакнички. На този ден се прави баница с късмети. Това е домашно приготвена точена баница на листи, заредени със сирене и яйца, клонки с пъпки от дрян и наречени: къщата, плевнята, овцете, кравите, конете, кокошките, здравето, кесията и др. и една монета /пара/ на вечерята тавата с баницата се завърта на синията и всеки яде от преде си за да се види на кого какво ще се падне като късмет. Най-

щастлив е този, на който се падне парата. Тогава се чупят петте ореха раздадени на всеки от Игнажден за да си види здравето през новата година. На другия ден е СЕЛВЕСТРИ - тогава ергените ходят да ринат зимници из селото по сами или на групи по двама-трима, като си носят вила, лопата, тарга. На разсъмване те посещават домовете на момите към които имат мерак и им харесват. посещението им се приемаше с радост от домакините, тъй като символизираше пожелание за здраве на добитъка в този дом и предпочитание на тяхната мома. Когато някой ерген е обиден на момата, която е отказала да играе на хорото до него, отхвърлила е обяснението в любов или нещо подобно пред нейната порта срещу селвестри обиденият момък натрупва голям куп оборски тор или пък откача портичката захвърля я настрани или е изнася извън село. Това беше обидно както за момата, така и за нейните родители. През този ден семействата където ергени са ринали зимник е радостно, оживено поканени са на трапеза. След обяд на селския мегдан свири музика, играе се хоро. Присъстват млади, стари и деца – селото празнува.

Стихове с които децата сурвакат

Сурва, сурва

Сурва, сурва година
голям клас на нива
червена ябълка в градина.
Голям грозд на лоза
жълт мамул на леса
шарени агънца в кошари
всички да са живи и здрави
сурва весела година
живо здраво до амина.

Честита нова година

Честита нова година
старата вече измина
на стари, млади и всички
пълна кесийка с парички.
на дядо нова луличка
на баба винце с паничка
на бати нови ботуши
на така златни мингуши
на мене захар бонбони
на мама рокля коприна
на тате яка гърбина

честита нова година.

Сурва весела година

Сурва весела година
едро жито по хамбари
тлъсти агнета в кошари
руйно вино по мазите
мед и восък по пчелите
да живеят като братя
всички хора по земята,
че земята е градина
сурва весела година.

Сурвака вака

Сурвака вака
проводи ме така
да сурвакам свака
да ми даде паричка
да си купя халвичка.
Сурва, сурва година
дай пара да замина.

Честита нова година

Честита нова година

старата си замина
новата е на прага
нека тя ни помага
да сте живи и здрави
като дрян да сте корави

Йорданов ден

На Йорданов ден – 19 януари на рано се ходи на черква. На този ден се свети вода след църковната служба се ходеше до реката. Там свещеника хвърля кръст във водата, а няколко смелчаги, млади мъже веднага се хвърлят за да хванат кръста. Тоз който успее бива поръсен и благословен от свещеника. Кръста остава за него. Когато реката е замръзнала се прави копка, от която се изважда един котел вода и в него се хвърля условно кръста. От тази светена вече вода се ръсят всички присъстващи и всеки си взема по шишенце от нея за да я отнесе в къщи да поръси всички от семейството и животните овце, птици, говеда за здраве. Тази светена т.н. Йорданска вода се съхранява през цялата година и се използва като лекарство за болни или урочасани деца и възрастни. Ако китката с която свещеника ръси богомолците замръзне, това означава, че

годината ще е плодородна. Няколко дни преди Йорданов ден свещеника заедно с някой мъж или дете обикаля всяка къща и ръси за здраве в домовете и получава монети, които се хвърлят в котлето с вода или сахан брашно, което се събира в дисагите на придружителя. Един ден преди Йорданов ден се пости за кръст.

Бабин ден - 21 януари

От незапомнени времена 21 януари се чества, като ден на родилната помощ. В далечното минало на този ден всички млади майки и бременни булки отдават почит и уважение на “бабата”, която им е помогнала или предстои да помогне при раждането на бебето. На този ден млади майки посещавали дома на “бабата, носели пита и дар /домашно тъкана кърпа за нея/. При хубаво време отвеждали бабата на реката и там гребват вода с малко менче, на което е завързана с червен конец китка здравец. Поливат и да си измие ръцете, шегобийки булки пръскат бабата със студена вода за здраве, тя от своя страна им отвръща със същото, така се създава весело настроение, смях, а гъдулката,

която предвождала до реката веселата група млади жени засвирва хороводна мелодия и бабата повеждала весело хоро. При завръщане в село всички бивали поканени на угощение в дома на бабата. Там булките я даряват с пешкир и целуват ръка. На трапезата освен ядене и пиене се чували закачки, смехории, песни, а най игривите булки подрусвали ръченица. Веселието в чест на бабата продължава до вечерта. Ако времето не позволявало ходене до реката, ритуала по така нареченото къпане на бабата се извършвало на дакъовския геран. По късно от ритуала отпада ходенето до реката или герана, а в самия ден организирани по две потри млади булки посещавали дома ѝ, като при влизане в донасяли своите дарове и с ибрика /глинен съд с чучур/ поливат на бабата да си измие ръцете. След като се съберат всички в голямата соба са слага трапезата – ядене, пиене, веселба, песни, игри до късно. Така наречено къпане на бабата символизира раждането на бебетата да преминава леко, като по вода, китката здравец с червения конец върху менчето е символ за здраве на всички на малките бебета, майките и на самата баба, която е толкова нужна при ражданията.

На 20 януари в нашето село до неотдавна се провеждаше ритуал “Къпане на младоженците”. Това се правеше пак на дакъовския геран. На този ден /Иванов ден/ всички млади зетъове, които още нямат рожби организирано излизат, съпроводени от своите невести, майки, близки и малко преди обяд, след църковната литургия в църквата, около герана се събират много хора за да видят всичко. А то какво беше?

Двама млади яки мъже, младоженци от по минали години, които имат вече родени деца, хващат даден младоженец, държат го здраво, за да не побегне и въпреки съпротивата му го завеждат до чентея на герана /надземната част на герана/, а друг изважда от герана кофа с вода и я излива върху главата на младоженеца. Реакцията му е от весела по весела. Някои викат, други се опитват да побягнат, но не би, той е здраво държан, за да бъде окъпан за здраве и късмет до следващия Иванов ден вече да е станал баща. Към току що окъпания зет прибягват с топли кожуси, щуби, калпаци невестите. И така продължава докато се изредят всички.

При предварителна уговорка след къпането, младоженците с невестите си се събират в дома на един от тях, най-често този

който е именник-Иван и в неговия дом до късно се вихри веселба.

Между ритуалите къпане на младоженец и къпане на бабата в два последователни дни 20-21 януари има символична връзка. Най напред се къпят младоженците на които престои усилен труд за да заченат невестите им. Къпането на следващия ден на бабата символизира успешното и леко израждане на бременните булки и появата на техните първи рожби с нейната помощ.

Честването на бабин ден в по ново време протича по съвсем други начин. След като в село вече има специалист – акушерка на този ден се уреждаше предварително то младите майки увеселение в ресторант. До неотдавна участничките в тържествения обяд си носеха храната – пита, кокошка, вино, а в последно време срещу заплащане храната се приготвяше в ресторанта.

Сутринта на бабин ден група млади майки предвождани от музика се отправят към здравната служба, където ги посреща акушерката. Тя е поканена и отведена под звуците на музиката до ресторанта. На входа я посрещат с пита, мед и шарена сол. Поставят и венец или китка здравец на главата.

Акушерката е настанена на почетно място. Поднасят се приветствия от страна на майките и акушерката. Започва тържествения обяд по време на който се провеждат състезателни игри за събличане, къпане, обличане, хранене на бебе. На най сръчните се дават награди. Организирант се томболи, надпявания, надигравания и веселбата продължава до късно вечерта. Трябва да отбележим, че в ритуала и участието на бабин ден не се допуска участие на мъже. В недалечното минало, ако някой мъж си позволише да се включи, макар и като наблюдател в това женско множество, няколко по-агресивни жени го хващат и малтретират - събличат го, събуват го, въпреки неговата съпротива и не рядко злощастният мъж успява да се отскубне и побегне, макар и полусъблечен, раздърпан или по долни гащи. Все по това време се ширеха и някои еротични изпълнения от по възрастни жени, които ползваха, моркови, краставици, домати, картофи черупки от миди, с които извършваха еротични демонстрации. За радост днес празника на родилната помощ се провежда по цивилизовано, без извращения.

През зимния период на църковните празници – Атанасов ден, Антонов ден,

Харалампи се месят и раздават питки във съседни, роднини. Питките се намазват с мед или маджун. На Атанасов ден освен питки се раздава и варено жито за здраве и берекет.

Заговезни

За Великден е най-дългия пост през годината шестата седмица преди Възкресение се заговява от месо. Така нареченото местно заговезни се приготвят всякакви видове блажни ястия. За нашето село на този ден обезателно на трапезата има печена пуйка и баница – мъкарина. От понеделник до следващата неделя т.н сирно заговезни не се яде месо. На сирница се приготвя варени яйца, сирени, баница и халва. На вечеря за малките деца се провеждаха игри: Хамкане/лапане на яйце и халва/ и Барбаране.

Хамкане/лапане на яйце и халва/

Децата се нареждат в кръг. От тавана на собата се спуска кълчищен /конопен/ конец, на който е завързано твърдо сварено яйце или парче халва. Бабата върти в кръг конца така, че да минава близо до устата на всяко дете, което без помощта на ръцете трябва да налапа яйцето или халвата. Понякога неуспешните опити на някои от децата довежда до плач.

Барбаране

В плитка тава се налива вода прибавя се шепа трици или пепел за да се размъти водата. Дядото хвърля шепа дребни стотинки който децата трябва с устни и език потопени в мътната вода да си извадят по някоя стотинка. Полепналите трици и пепел по лицата на децата буди смях у всички. Успялото дете да извади паричка е щастливо а неуспелите разочаровани и сърдити. Градусът на веселието е приповдигнат у всички. Преди да се започне вечерята младите целуват ръка на по възрастните за да им опростят грешките, тъй като им престои причастие. След вечерята след игрите конопения конец се запалва за да се види колко високи ще бъдат конопите през идващото лято.

След раздигане на софрата младите семейства със шише вино тръгват на гости по домовете на всичките роднини за да си вземат прошка. През седмицата не се яде нищо блажно, пази се строг пост защото в събота на Тодоровден /тудурца/ всички постили отиват на църква и се причистяват. През седмицата до Тодоровден някой жени тримирят т.е три денонощия не се хранят и не пият вода.

Вечерта на сирни заговезни момченцата по махали се организират и палят огньове в покрайнините на селото, през деня си приготвят факли, които запалват и обикалят, прескачат огъня и викат “мат мат голям комат”.

Когато се обелват черупките на сварените яйца пазят да не се разпиляват в собата, защото ще има бълхи. Черупките се изхвърлят извън двора, на улицата, като на връщане детето което изхвърля черупките бяга със затворени очи към къщи за да не виждат бълхите. По време на вечерята някой по млади жени, мъже се маскират и посещават съседите, където се правят опити за разпознаване на т.н. бразии. Всичко това се прави с цел повишаване на настроението веселието в домовете.

Млади мъже и ергени обикновено привечер извеждат конете на тренировка за да участват на Тодоровден след църковната литургия на конските надбягвания. Някога равнината под селото беше пасище и там се правеше надбягването в присъствието на многобройна любителска публика /мъже, жени, деца и старци/. Всички присъстващи се подреждаха в шпалир на определено разстояние за да се избегнат произшествия. Редът се поддържаше от общинската стража. Участниците в надбягванията рано сутринта почистват коня, сресват му гривата, изплитат му опашката, слагат му нова юзда с голям червен пискюл и лъскави синци. Майката или булката на ездача закачат бродирана, наплетена обшита с лутурки елъчка на юздата. На рамото му премятат дълъг пешкир. Момите изработват красиви елъчки за своите избраници. Някой по харесвани ергени получават по-вече елъчки и конете са украсени от двете страни на юздата. Тука ставаше ясно за всички предпочитанията на момите и ергените. След подаден сигнал от общинската стража конете се строят в една редица и със сигнал от свирка или изстрел ездачите се впускат в бясна надпревара към определения финал. На победителя се даваше

награда. Случвало се е в надпреварата някой кон да се спъне, ездача да падне и се нарани или пък необуздан кон да връхлети върху публиката.

На първи март от незапомнени времена и до днес има традиция да се плетат и закичват всички с мартеници. Мартеничките се правят от бели и червени вълнени конци във вид на пюскюлча. На малките бебета и деца се връзват на ръчичките червено-бели усукани във вид на гривна мартиничка. Закичването с мартеничките се прави с пожелание за здраве и берекет. Всеки сваля мартеницата щом види първия щъркел и я закача на плодно дръвче.

Лазаруване

Лазаруването се провежда в съботния ден преди Цветница. Това е една седмица преди Великден /възкресение Христово/. На лазарка ходят само момиченца. Още от вечерта майките им изплитат венче от пролетни цветя лалета, зюмбюли или пък горски кукуряк, гороцвет и теменужки. венчето се плете с червени конци за здраве. Закача се на плодно дръвче или на червения

трендафил в градината за да бъде момиченцето здраво и червено и да се родят много плодове през годината. Сутринта на Лазаров ден пременено с червен пош забрадено и венче на главата с кошничка в ръка заедно със свои другарчета от махалата децата обикалят от къща в къща, пеят и играят лазарски песни и танци. Стопанката им слага по едно яйце в кошничката. В училищата преди години имаше традиция организирано по класове да се лазарува. Много време преди това се разучаваха песни, хора ръченици. Този ритуал се посрещаше с голямо удоволствие от населението. В него не се внасяше религиозен смисъл, тъй като повече от песните са със съдържание за пролетта, за радостта, за здраве, за плодородие, за сватби и други пожелания. За съжаление забравена и изоставена е една хубава традиция, която спомагаше за възпитание и любов към народната песен, народните танци и патриотизъм. Какви песни се пееха:

Тук ни казаха

Тук ни казаха лазаре
мома хубава – 2
мома хубава Лазаре
мома гиздава – 2
Я й кажете Лазаре
навън да излезе – 2
На вън да излезе Лазаре
да я питаме – 2
Сгодена ли е Лазаре
венчана ли е – 2
Ако не е сгодена да я сгодиме
ако не е венчана да я венчаем

Лаленце се люлее

Лаленце се люлее на
зелена ливада
то не било лаленце
най ми било детенце
майка му го будеше
стани, стани детенце
да си видиш лазара
как се Лазар играе
шити поли развява
жълти чехли потропва.

Тука лани дойдоха

Тука лани дойдохме и свекърва найдохме
ни метени дворове, ни редени столове
Таз година дойдохме и невеста найдохме
и метене дворове и редени столове
Да поседнат лазарки, че са морни пребити
Вез ден песни пеяли, кръшни хора играли.

Мило лятно пиленце

Мило лятно пиле лазерце
мил ли ти е за Лазар, Лазаре
мен ми мило кое не Лазаре
че ме млада ожени Лазаре
шити поли не носих Лазаре
жълти чехли не тропках Лазаре

Лазар си иде

Лазар си иде от Станбул града – 2
и носи Лазар тежка награда
Припев: тра-ла-ла-ла-ла
и носи Лазар три кола дари
първата кола злато и сребро
втората кола свила и коприна
третата кола булка засмяна
булка засмяна майчина отмяна.

Паун лети високо

Паун лети високо крила държи широко – 2
Пауница по него стой почакай пауни – 2
Да ми дадеш ключове да отключа хамбари – 2
Да дарувам Лазарки по две, по три ябълки
По окица брашанце, по някое ячице.

Що ми е мило и драго

Що и ми е мило и драго Лазаре
че се е пролет пукнала
Орачи орат нивята Лазаре,
сеячи сеят житата.
На паша всичко излязло Лазаре
овце и врани кончета.
Я дай ми боже, я да ми Лазаре
на всички живот и здраве
На всички живот и здраве Лазаре
орачо жътва богата.

Великден /Възкресение Христово/

Това е един най-светлите християнски празници. След дългия шест седмичен пост християни постили приемат причастие. В четвъртък преди Великден се боядисват яйцата. Най-напред се боядисва червено яйце за здраве, второто зелено за берекет. Първото червено яйце се пази до Гергьовден. В събота се пекат козунаци. На великден сутринта всички се чукат с червени яйца, тоз който е улучил здраво яйце ще бъде здрав през цялата година. Първото яйце с което се чукат се изяжда с парче козунак и така се отговява. От този ден нататък се готви и яде блажно. Пости се само в сряда и петък. Младоженците носят на кръстника козунак, яйца и вино. Кръстницата ги гощава.

Гергьовден – **6 май ден на овчаря**

С този ден са свързани много вълнуващи обичаи, ритуали както за децата така и за млади и стари. Срещу Гергьовден на всеки вратник се забожда крушова клонка и запалена свещ. Закичват се по същия начин къщната врата, кошарата на овцете, зимника

на говедата, кокошарника за здраве на хората и стоката в този дом.

Момите от една махала уреждат вадене на пръстени /ладуване/. Всяка мома поставя своя пръстен в ганосано бяло котле, покриват го с червен шарен пощ и го поставят да пренощува под трендафила в градината на една от момите. Сутринта преди изгрев слънце всички накичени с крушови клонки на кръста, забодени в колана на престилката се събират за да вадят пръстените и да видят късмета си. Избират т.н. “булка”, която ще вади пръстените. Тя трябва да е първородна дъщеря. Забулват я с червения пощ, приклякват около котлето с пръстените, пеят, а “булката” след всеки припев – предсказание вади пръстен и тълкува късмета на момата, чиито пръстен е изваден.

Пееха се следните песни:

“Я бръкне момнеле пръстен извади, дой ладо
дой повлечи навой, запрещи бара дой ладо
дой”.

На момата чийто пръстен е изваден след този припев (се предсказва, че ще се ожени за повлеканин – мърляв ерген.

“Кичеста круша цъфти не върже дой ладо” – тази пък мома няма да има деца.

“Кесия върти на стола стои дой ладо” – хубав късмет – ще се ожени за учен и богат ерген.

“Колата стяга, през поле бяга дой ладо” – тази мома ще се ожени в друго село за ябанджия.

Сутринта на Гергьовден всички стават рано и се закичват с крушови клонки на кръста за здраве. Жените пекат краваи /боговица/. Мъжете издояват овцете и всички закусват с попара от овче мляко. Един от синовете възсяда кон и обикаля нивите засети с жито за да прецени каква ще е реколтата.

След закуската колят агнето на врата на което има венец от крушови клонки. Кръвта се събира в малко котле, което децата отнасят на реката, там изхвърлят и измиват котлето. Агнето се измива напълва се с ориз, дробине и изюм /джоджен/ зашива се, сгъва се на кравай, краката му се завързват с тел, поставя се в голяма тава на дъното на която са кръстосани няколко лозови пръчки, покрива се с листа от лопош натрупани със сол и се притиска с керемиди. Агнетата се пекат махленски в голяма пещ. Още сутринта се връзва люлка. Всеки се залюлява с червеното яйце в ръка което се пази от Великден за здраве. На Гергьовден всеки трябва да се притегли на кантара, за да види колко е надебелял през годината.

Момите и ергените, младоженците организираха в някои дворове, където имаше подходящо голяма дърво – бряст, круша, орех люлка, на която през целия ден се люлеят. Момата или булката сяда на люлката, а ергенът който я харесва я люлее, колкото се може по-силно и по-нависоко та виковете и смеховете им огласят селото от край до край. Младите булки на Гергьовден заедно със зълвата отиваха у кръстницата за “събличане на булката”, която до този ден е длъжна да ходи обута с чорапи, да носи дългия булчински елек, да ходи забрадена. Тя носи пита, дар /кърпа/ на кръстницата, която под плодно дръвче я съблича и събува. Булката вече е боса обута в нови чехли /калоши/, по бели ръкави с елече, на главата забрадена с баруш и китка цвете. След събличането тя целува ръка, поднася дара на кръстницата. Тя от своя страна я дарява с баруш или престилка, които забожда на кръста ѝ през прещтилото на престилката. Дрехите остават за известно време у кръстницата, след като мине гощавката булката си тръгва весела и щастлива. По пътя срещналите я жени ѝ честитят събличането, а тя им целува ръка. При посещение в дома на роднини и у майки ни си, тя получава различни дарове, които се

закачат около кръста ѝ. Някъде към обяд агнетата са вече опечени. След изваждането им от пещта те се освещават от свещеникът, който обхожда селото. На обяда във всяко семейство се чете молитва. Върху лемежа на ралото с няколко въгленчета и тамян стопанката прекадява агнето, кравая, на които са запалени свещи. След това се отсипва малко от месото и ориза и се раздава у съседите за бог да прости умрелите. След обяд на Гергьовден децата от махалата играят на кокалче, а старите се събират на сладки приказки пред вратниците на улицата. Всички празнуват. С много приятни преживявания минаваше в миналото този ден.

24 май – деня на Кирил и Методий – ден на народната просвета

24 май е най-българския, най-чистия, най-светлия не обременен с политически пристрастия празник на целия народ, на цялото славянство. В миналото на този ден цялото сели малко и голямо празнува. Училището учителите и учениците са тези, които подготвят и организират празничното

тържество. На 23 май всички ученици от първи до седми клас организирано излизат сред природата до ливадите от където берат полски цветя – лайка кадънка /мак/, конски босилек и др. за да изплетат венци за празника. По късно децата донасяха и цветя от дворните градини – божури, лалета, бръшлян, здравец и други цъфнали по това време цветя. Момиченцата под ръководството на учителките изплитат венци, които поставят над вратата на класните си стаи. Съществуваше надпревара кой венец ще бъде най-красив най-пъстър. Изплитаха се големи венци за входните врати на училището. Момчетата под ръководството на учителите мъже и прислужниците с една или две каруци, с брадви донасяха от близката гора в “чалнъка” зелени клони и построяваха арка между двете крила на училищната сграда. За построяването и се използваша маси, дъски, летви и зеленината, която предаваше красота, свежест и настроение у децата и родителите им дошли на тържеството. На стената на арката сред богата зеленина се закача остъклен в рамка голям портрет на братята Кирил и Методий, над портрета се закача огромен венец.

Сутринта на 24 май под строй учениците с учителите ходят на църква, след това се връщат в училището и започва тържествената програма. Най-напред свещеника прави водосвет за здраве и успеваемост на учениците и учителите. В училищния двор се стичаше огромно множество от хора стари, млади, деца, маже, жени това беше празник за всички. Възрастните сядаха на столове пейки подредени предварително пред арката, където ще се пеят песни, рецитират стихотворения, изнасят сценки и др. Традицията беше, такава, че всеки учител много време преди празника подготвяше своя програма с класа. На всяко дете се даваше стихотворение за да се изяви пред своите другарчета и най-вече присъстващи родители и близки. Училищния хор откриваше програмата с песните:

“Върви народе възродени”, “Да прославим с песни звучни”, “Песен за учителя”. От общината пазаряват музика, която свири през целия ден в училищния двор. От сутринта до вечерта с кратка почивка за обяд училищния двор гъмжи от народ. Децата тичат играят, момите и ергените играят на хоро, възрастните насядали на групички върху зелената трева в двора се отдават на почивка и

сладка раздумка. За съжаление след 1950 г. празника на Кирил и Методий някак си се обезличи в определени години тържеството се правеше на закрито, в салона. Интересът и желанието за празнуване у възрастните се принизи, но особено по-възрастните с умиление си спомнят как някога на този ден са празнували и почитали делото на братята Кирил и Методий.

Жътва

В миналото най-усилната полска работа беше жътвата. Под жарките слънчеви лъчи на месец юли и август в продължение на седмици със сърпове и паламарки превили гръб от ранни зори до залез слънце хората прибираха с много мъка и в същото време с трепетни вълнения своя хляб. Започването на жътвата бе събитие във всеки земеделски дом. В жътвата участват всички членове на семейството дори и децата, които се ангажираха в паша на добитъка, събиране на клас, носене на бълките с вода на чикъма при жетварите и др. В първия ден на жътвата стопанина – най-старите /свекъра/ пристига малко по-късно на нивата. Тогава една от

невестите или щерките бърза да изправи първия сноп пред него, като разтила отгоре върху житните класове бялата си забрадка, а стопанинът хвърля бакшиш /пари/ върху нея. Жетварите се нареждат един до друг, този който е най-отвътре реже чикъма. След тях са вързачите. Сноповете се трупат на кръстци един до друг във верига. По време на жътва се спеше и на нивата за да се ползват по-хладните часове на вечерта и зората. Жънеше се и на месечина.

При свършване на жътва се реже БРАДА. Последните житни класове се изплита в коса на място, завръзват се с трева отгоре и по-надолу, окичва се с полски цветя – еньовче, метличина, под брадата се поставя крайче хляб с шарена сол и една глава обелен и разцепен на кръст лук. Брадата се отрязва между двете връзки и горната част с класовете се занася вечерта в къщи. В този ден за посрещането на жътварите селачката-свекърва е сготвила кокошка, разточила е баница, опекла е кравай. Тежка бе жетвата, но още по-тежко возенето на сноповете и вършитбата. След вършитбата през есента от първото смляно жито се пече хляб и краваи. Това става през деня. Привечер току що изваден от пещта топлия кравай се завива в

кърпа, стопанката взела кобилицата с котлите на рамо, набрала пъстра китка от градински цветя, босилек, ружа, шибой, камшица/ завързани с червен конец/ отива на герана за вода. Там тя закачка китката на кофата и изважда вода за да поръси с нея топлия кравай за берекет, за здраве на всички, които са се трудили за прибирането на хляба. Поръсва и всички присъстващи жени и деца на герана, разчупва топлия с приятен вкус и аромат кравай и раздава по парченце на всички.

Това бяха приятни и очаквани мигове в живота на селските хора и особено на полугладните деца, които дебнеха и винаги тичаха със стомните по гераните за да получат парченце топъл хляб с аромат на босилек, веденик и ружа.

По време на жътвата се пееха тъжни провлачени песни, чрез които народа изплакваше мъката от тежкия труд, а може би и радостта си, че реколтата е оцеляла и се е запазила от страшните летни градушки. Ето някой от песните, които се пееха:

Пладне стана байо

Пладне стана байо, прати Радка в село
прати Радка в село пладнята да донесе
байо Радка дума жъни Радке, жъни
байо ще ти каже, кога пладне стане
сърпа почернява паламарка побелява
снопа сянка няма.

Съньо изневерьо

Съньо изневерьо що ми изневери,
че ме рано преспа, рано преди пладне.
Неможах саньо да видя моето първо либе
кога на Тунджа отива конче да си напои
сях да му съньо поръчам, кога на Тунджа
отиде вода от Тунджа да не пие,
че Тунджа съньо влачи, влачи и носи
билки разделки.

Близо, близо краьо

Близо, близо краьо да излезем на края,
че на края има сянка орехова.
под сянката лежи хубава Янка
над глава и стои черно арабче.
То на Янка дума: стани, стани Янке
Янка не може да стане, глава я много боли.

Повей, повей ветрьо

Повей, повей ветрьо, ветрьо разладанино.
Да разнесеш ветрьо моето ясно гласче.
Да ме чуе мама, на коя съм нива
на коя съм нива, нива боренива
да ме чуе ветрьо моето първо либе
коя песен пея нея да засвири.

Мамо Слънчо дума

Мама на Слънчо думаше
я слизай Слънчо зализай
стига те клеха орачи,
орачи още копачи

Слънчо на мама думаше
как да си слезна залезна
два брата дялба делиха
два брата два близнака

Всичко по равно мериха
мериха и разделиха,
а на майка си дадоха
пустата хурка махалка
да преде да се изхранва

Обреди свързани с новия дом

При започване строеж на нова къща в миналото в единия ъгъл в основата стопанката поставя шишенце светено масло и хвърля някаква монета с пожелание в този дом бог да помага всички да са здрави и да имат благополучие. Когато се стигне до покрива и се направи дървената му конструкция, главният майстор сковава кръст от летви и го издига на “пъпа” на билото т.е. на най-високото място на покрива. Стопанката набира от градината голям букет цветя завързва ги с червен конец за здраве обвива го в нова мъжка риза – подарък за майстора, който връзва букета на върха на кръста облича го с ризата и високо да чуят близки и далечни комшии напевно вика благословията си:

Слушайте майстори, калфи и вие комшии стопанката на този дом подари голям дар, който струва 1500 златни наполеона. Да е жива и здрава сто години да ожени внуци и правнуци.

След това същия и на другия ден комшии, роднини, приятели донасят кърпи за новата къща, като за всеки дарител майстора

вика своите пожелания като споменава името. След като се завърши новата къща и се настанят се прави ТРОНЯСВАНЕ най-често на някакъв празник: Никулден Петковден, Димитровден и др. Една седмица напред се поканват близки, роднини, съседи, които в уречения ден идват с подаръци за новата къща – най-често домакински съдове – тави, тигани, паници, сахани, котли и др. Гостите се гощават на трапеза.

Коли се овца – курбан за новата къща. Преди трапезата свещеникът прави водосвет и маслосвет в новия дом за здраве, раси с босилкова китка и светена вода всички стаи на къщата с поверието да се изгонят злите духове от този дом. Ръсят се по челата и членовете на семейството които целуват ръката му и хвърлят монети в котлето със светената вода. След този ритуал се слага трапезата в на-голямата соба. Ядене, пиене, песни и веселие до вечерта. След тронясването всяка следваща година на този ден стопанката прави курбан на къщата, но вече не с колене на овца, а с сушена риба шаран, с ориз, съвсем скромно с участието на на-близките роднини на семейството. Обичаи и обреди свързани все с пожелание и

благополучие – вечната жажда на човека само за добро.

Молба за дъжд – пеперуда и **Герман**

Когато настъпи продължителна суша през лятото се прави молба за дъжд. Събират се група жени обличат младо момиче с нови дрехи и цялото от главата до петите бива накичено с клонки от бъзи. Наглавата венец в ръцете по няколко стебла от бъзи. Това момиче е пеперудата, групата обикаля из цялото село, влиза във всеки дом, жените пеят пеперудата играе. Текст на песните:

Пеперуда летяла, летяла
на бога се е молила – 2
дай боже дъжд – 2

Да пораснат житата, житата
на сиромаси просата, просата
дай боже дъжд – 2

Я извади бульо ситото, ситото
да ти е ситна година, година
дай боже дъжд – 2

Я изнеси буелю каната, каната
да ти е пълна годината, годината
дай боже дъжд – 2

Стопанката в чийто дом е влязла пеперудата дарява сахан брашно, кокошка, масло. Привечер от събраните продукти жените си приготвят угощение. Пеперудата играе и обикаля селото до обяд, а след обяд правят Герман. От кал моделират тяло на мъж. Полагат го върху тарга. Две жени носят таргата към реката, другите жени символично оплакват Германа. Когато пристигнат на брега запалват свещ върху Германа. Няколко жени изкопават яма в пясъка, полагат Германа и го зариват. След това с котел гребат вода от реката и от високо поливат около символичния гроб. Както се лее водата така да се лее и дъжда. Това са били благословиите по време на този ритуал. Групата жени си тръгват към село без да се обръщат назад.

Траурни - погребални ритуали

В живота на човека освен радост, веселие има и мъка и сълзи, особено когато трябва да се изпрати в отвъдното близък, скъп човек от семейството. В връзка с тези тъжни моменти са установени традиции за провеждане на някои ритуали. Много от които в днешно време са изоставени, опростени или забравени.

В миналото покойника задължително трябва да бъде окъпан. Тава се прави от двама души съседи, приятели и никога от роднини. Вярвало, се е че ако близък роднина участва в подготовката на покойника ще му тръпнат ръцете.

За къпането на мъртвеца се избира най-затънтеното място в двора, където не се гази. Обикновено това е място зад къщата, саята или друга постройка. Покойника се поставя върху дъски или ляс /плетена тарга от пръти/. обливат тялото с хладка вода след което двамата къпачи го обличат и пренасят в къщи. В миналото не се продаваха, особено на село готови ковчези. При нужда се наемаше дърводелец, който от подръчни материали с които разполага семейството се сковаваше ковчега. На дъното му се зареждат дрехите на покойника с които е починал, които е носил, застила се платне черга върху тях, слагат

вълнена напълнена също с стари дрехи възглавница и полагат покойника, покриват го с бяло платно – покрив. Погребението се извършва не по-малко от 24 след настъпването на смъртта. През това време до ковчега трябва да има постоянно хора, покойника не се оставя сам. Котката не се допуска, защото ако тя прескочи ковчега покойника вампирясва. След погребението той ще спохожда дома си нощно време и близките ще са неспокойни и изплашени. При всеки шум, пукане на дъски, скърцане на врати, прозорци те са търсели обяснение именно в това поверие. Задължително покойника се носеше в църква и се опява от свещеник, който съпровожда погребалната процесия до гробището. След погребението той извършва водосвет в дома. Всички трябва да се поръсят за здраве. Ръси се из цялата къща, всички помещения за да се прогони смъртта, злото от този дом.

Ако в рамките на една година от къщата починат двама души, при погребението на втория след спускане на ковчега в гроба, откъсват главата на кокошка и я зариват заедно с починалия. Вярвало се е че в такива случаи починалите двама членове на семейството ще приберат при себе си и трета

душа, за това третата душа нека бъде кокошката.

При покойника в ковчега увита в кърпичка се слага шепа сол, която при погребението се взема и се връща обратно в къщи. На следващия ден солта се слага в храната на кокошките. Вярвало се е че със солта ще се прогони смъртта от животните и те ще са здрави през цялата година.

Ритуали при погребалната трапеза

Винаги се вари жито. В миналото в чутурата скросно или черясло се чукаше /грухаше/ жито. Това беше много трудно и продължително и се правеше предварително. Ако погребението е в период на пост се готви постно ядене. За курбан с печеше ориз с шаран. Ако не е пост се коли овца. Курбанът – овца се прави единично или три пъти до навършване на година. Първото клане при погребението, второто на половината година и третото при навършване на една година.

Овцата – курбан се отчита с упокойна молитва от свещеник, на който се плаща с плешка месо от овцата и един хляб. За погребалната трапеза се пече обреден хляб. Нечетен брой /7, 9 или 11/ прусурки, една по-голяма питка наречена господио и друга питка на покойника.

Прусурките са малки питки с топче в средата, нашарена с специално дървено, релефно изработено прусурниче. Господиото е по-голямо с кръст, а питката на покойника е с топче в средата и венец отворен. Прусурките с лъжица сварено жито върху тях се раздават на трапезата на тия които са къпали, носили, копали гроба.

Госпидиото се дава задължително на първия човек дошъл на каденето, а от питката на покойника след като се прикади с тамян се дава залаче с което всеки ще “защипи” от житото за бог да прости. На каденето се пие само вино от бъклица. Всеки, който поема бъклицата преди да отпие отлива няколко капки върху трапезника пак за бог да прости. До деветия ден гроба се посещава всяка сутрин, пали се свещ прелива се с вино и прикадява с тамян. Първата сутрин след деня на погребението не трябва да плачат на глас, защото покойника чувал и се тревожел – така

се е вярвало и се е спазвало макар и с много усилия. На третия ден след погребението гроба се огражда с червен конец – т. е. определя се новия дом на покойника. Около гроба се посаждат обратно обърнати скилидки чесън, чиято миризма ще възпре смъртта и ще се запазят живи и здрави останалите членове на семейството. До четиридесетия ден всяка събота се кади. Канят се на трапезата 2-3 души от тия, които са участвали с нещо при погребението. Пак за бог да прости на покойника се правят по-големи с повече участници възпоменания /каденета/ на деветините, четиридесетте, половината година и склопването на годината. Тогава питката на покойника е със затворено венче. Сваля се траура. Траурните кърпи се оставят на гробищата. На четиридесетия ден се заравня гроба като се запалват 40 броя свещи, при заравненото макар и символична вземат участие всички присъстващи. На този ден те са повече близки и роднини на покойника. Свещеникът чете упокойна молитва и участва в каденето.

Новите условия на живот наложиха отпадане на някои подробности от някогашните ритуали и традиции. Независимо от всичко, което се променя в

живота на младото поколение българските традиции и обичаи трябва да бъдат съхранени, защото без минало и настояще няма бъдеще.

Съдържание

1. Седянка	1
2. Седенкарски песни	3
3. Тлъка	15
4. Курбан	16
5. Годеж и сватби	18
6. Обреди свързани с новородено дете	29
7. Зимни празници	
Игнажден	34
Бъдни вечер	36
Коледуване	39
Коледни песни	41
Нова година Сурваки	43
Стихове с които децата сурвакат	45
Йордановден	47
Бабин ден	48
Заговезни	53
Лазаруване	57
8. Великден и Гергьовден	62
9. 24 май	66
10. Жътва	69
11. Обреди свързани с новия дом	74
12. Молба за дъжд – Пеперуда	76
13. Траурни ритуали	78

*Материалът е подготвен със
съдействието на
Интернет център – с. Ценово*

*с. Ценово, обл. Русе
ул. “Цар Освободител” №79
тел. 08122 / 21-60
e-mail: ic.cenovo@chitalishte.bg*

Анка Иванова Ирманова

Родена през 1931 година в с. Ценово. Учи в Ценово, гр. Бяла и завършва учителския институт в гр. Плевен. Учителствува в Основно училище “Хр. Ботев” в с.Ценово от 1949 – 1986 г. Активно участва в обществения живот на селото, като самодеец в театралния състав при читалището, дългогодишна ръководителка на смесен хор, а от 25 години създава и ръководи женска фолклорна група “Ценовски баби“. Създава и ръководи група за стари градски песни към читалището. Сътрудничи при написване историята на селото. Издирва и описва местни народни обичаи. По неин сценарий, организация и участие са възпроизведени и записани на мултимедийни носители : Старовремска ценовска сватба /1989 г./, годеж, нашиванки, мена, коледуване, лазаруване, седянка, тлъка и др. Награждавана е с медали, значки и грамоти от просветното министерство и обществени организации. Пише стихове за деца, детски приказки поздравления в стихотворна форма по различни поводи. От 1949 година до 2006 г. е член на читалищното настоятелство.